

Covidrestriktionerna behöver kritiseras

Svartkatt

2021-03-24

I en högintressant och fascinerande text om superhjältar skriven 2012 noterar David Graeber, nästan i förbifarten, hur superhjältar på ett väldigt bokstavligt sätt ofta är reaktionära. De har inga egna planer eller visioner, de saknar helt fantasi och skapande kreativitet, och deras förmågor används främst till att förhindra superskurkar och bevara den rådande ordningen.

Skurkarna tenderar tvärtom att vara lika rebelliska som fantasifulla. De har alltid planer, idéer och låter kreativiteten flöda fritt – om än för syften som oftast är långt ifrån beundransvärda. Vi kan, ibland medvetet och ibland omedvetet, förmå att hålla lite på dem – men sensmoralen brukar ändå ofta vara att denna råa kreativitet behöver kontrolleras och fångas in, för att inte leda till meningslöst våld och allmänt förfall.

Graeber låter därefter resonemanget gå åt ett annat håll, och betraktelsen gäller långt ifrån alla superhjältar, utan kanske främst många av de som får mest genomslagskraft i Hollywoodproduktioner, men jag tycker att det finns något intressant i denna iakttagelse. Om vi för ett ögonblick tar den här superhjältelogiken för given, så kan vi ställa oss frågan: Hur ska någon som är kritisk till den rådande ordningen, speciellt i tider när en ”superskurk” lurar i kulissen, kunna formulera en radikal kritik utan att själv utdefinieras som en av skurkarna?

I början av mars började de dyka upp på Sveriges gator och torg. En till synes brokig skara av entreprenörer, konspiratörer, hälsogurus och fascister – för sanning och frihet. De har odlat sina budskap på bloggar, i Telegramgrupper och konspiratoriska alternativmedier. Det handlar om ett allmänt motstånd mot coronarestriktioner, misstro mot att pandemin är ett reellt hälsoproblem, och vaccinet motstånd. Allt detta utgör en sedvanlig sammansmältning av några få korn av sanning kryddade med en rejäl dos av fantastiska påhitt.

De tror att pandemin är en bluff, och i artiklar eller kommentarer går det att läsa om allehanda alternativa kurer mot denna ”förkylning”. D-vitamin och rätt kläder ska tydligen hjälpa – men vaccinet är en världskonspiration. De refererar till artiklar där kanske en av tio härstammar från en vetenskaplig tidskrift, och de andra från mystiska källor – ju oklarare källa desto mer dramatiskt tenderar budskapet vara.

Under den brokiga ytan finns alltså trots allt en slags röd tråd. Tonerna av coronakonspiration är desamma som när det pratas om globalister eller antisemitiska konspirationer. Toleransen för rasism och antisemitism är därmed också mycket hög, vilket gjort det lätt för extremhögern att hitta en plats i rörelsen. Men förutom den gemensamma konspiratoriska nämnaren finns det också en annan. En slags nyliberal individualism.

Nyliberalismen möjliggör inte några strukturella lösningar, utan vill se och forma allting till en slags individualism där allt är både individens frihet och ansvar.

Därför måste nyliberalismen också låtsas att det inte finns några strukturella problem. När sådana ändå tränger sig på, blir vägen kort till att i denna ideologiska sfär hitta konspirationen som en problemformulering. Det är därför inte förvånande att samlingarna också kan ses som ett slags väckelsemöte för entreprenörer.

Att läsa resonemangen i den här miljön medför också alltid samma frustration även om formen varierar. En frustration som uppstår eftersom frågor som faktiskt har en strukturell relevans förvrängs och kommer ut på andra sidan som missriktade konspirationer. Istället för en strukturell kritik av hur den globala politiska och ekonomiska situationen skapar fattigdom, krig och tar ifrån oss makten över våra liv, och tankar om hur vi tillsammans behöver organisera oss mot detta – det vill säga i mångt och mycket det som på 90-talet var anti- eller alterglobaliseringsrörelsen – får vi en vag och osammanhängande globalistisk konspiration. Istället för kritik av kapitalismen som ett ekonomiskt system så får vi antisemitiska konspirationsteorier. Och så vidare.

Reaktionerna på demonstrationerna har också varit de förväntade. En blandning av oro för att en sådan missriktad rörelse kan försämra smittoläget och göra saker värre för en redan tungt belastad vård, och förlöjligande av de bisarra konspiratoriska idéerna som utgör den här rörelsens essens.

Själv följer jag händelserna med en slags dubbel obehagskänsla. Dels på grund av vad foliehattarna håller på med, men dels vad reaktionerna säger om vår samtid. Hur foliehattsdemon blir den kreativa skurken, och i princip alla andra, från höger till vänster, det rådande undantagstillståndets superhjältar. Det är någonting som skaver. Pandemin är på riktigt, den har framför allt drabbat fattiga människor, och de som har utsatta jobb med stora kontaktytor mot allmänheten – speciellt i omvårdnadsyrken – har fått ta den allra största smällen.

Men betyder det att restriktionerna i sig, i Sverige eller på andra ställen, har varit rimliga? Betyder det att det är fel eller farligt att demonstrera? Att ens ställa frågan känns som att placeras in bland foliehattsskurkarna. Samma vecka som foliehattarna återigen är ute på Sveriges gator i mitten av mars, har stora demonstrationer i Storbritannien lyckats skjuta upp införandet av ny antidemokratisk lagstiftning och trycker nu på för att den ska skrotas helt under namnet "killthebill". På flera andra håll har det också varit stora demonstrationer under det senaste året. Så är det bra eller oansvarigt att demonstrera just nu?

De förbud och restriktioner som vi lever under idag i Sverige började först införas i mars 2020, för att sedan skärpas under årets gång. För att få en bättre bild av vad de innebär idag, och för att kunna svara på den frågan, behöver vi ge oss ut på en resa som börjar i USA under ungefär samma tid.

När George Floyd mördades av snuten i maj förra året hade virusets verklighet redan slagit rot runtom i världen. Det var därför många som till en början uttryckte

farhågor när protesterna i USA snabbt började anta historiskt stora proportioner. Visserligen var många av dessa röster i grunden motiverade av en rasistisk önskan att kväsa protesterna i sin linda, men oron kan vid tidpunkten ändå förstås som rationell – stora folksamlingar borde ju resultera i betydande öknningar av smittspridning, samtidigt som det rådde stor osäkerhet kring hur viruset faktiskt spreds.

Några månader senare hade USA, lite ofrivilligt, blivit ett laboratorium för studier kring hur smittspridning går till i stora folkmassor. De tidiga resultaten från städer som Minneapolis visade till mångas förvåning att det inte fanns något tydligt samband mellan protesterna och ökade smittotal, något som sedan bekräftades på större skala när data fanns för att testa och jämföra hundratals städer där protester ägt rum. Anmärkningsvärt nog visade data till och med att protester på många håll ökat den sociala distanseringen och bidragit till en försiktig nedgång i antalet fall jämfört med andra städer. I de få städer där en statistisk ökning skett så fanns det en korrelation med att andra restriktioner hade lyfts, och verksamheter som restauranger och barer hade öppnat.

Men hur hänger det här ihop med mycket av det vi fått höra? För det första är det nu allmänt känt att smittorisken är betydligt större inomhus än utomhus, eftersom de smittsamma partiklarna där inte förs bort, och människor tenderar att trängas närmare varandra under längre tid. Däremot har forskning på annat håll, däribland från brittiska fotbollsarenor, visat att smittan gick upp när åskådare tilläts på läktaren.

Men även här finns det en tydlig förklaring – det är nämligen skillnad på folksamling och folksamling. I fallen med fotbollsarenor, många badplatser, och liknande så tenderar människor att trots allt att trängas i inomhusutrymmen – ombytesrum, toaletter, eller restaurangsektioner och pubar. Det är härifrån den markanta smittoökningen kommer.

Och det här leder oss slutligen tillbaka till Sverige. När förbudsförordningen (2020:114) infördes i mars 2020 så förbjöds alla samlingar på över 500 personer, för att sedan gå ner till 50, och till slut 8 personer i november 2020, oavsett om det var inomhus eller utomhus, och oavsett av typ av aktivitet – endast med ett marginellt undantag för begravingar som fick gränsen höjd till 20 personer. Från och med slutet av november kunde demonstrationer alltså i princip inte längre hållas i Sverige – en verklighet vi fortfarande lever med, och som även de som försökt hålla sig till restriktionerna på olika kreativa sätt fått uppleva.

Eftersom det i svensk lagstiftning är svårt att snabbt begränsa dessa saker, så hamnade den här förordningen dessutom under ordningslagen. Det betyder att det nya förbudet var trubbigt – och ta det inte från en konspiratorisk skurkanarkist – såhär skriver Folkhälsomyndigheten i rapporten *”Förutsättningar för smittsäkra evenemang”* från slutet av 2020:

Ett skäl till att begränsningen gjorts utifrån ordningslagen är att många av de arrangemang som omfattas är riskfyllda ur smittskydds-

synpunkt. Därtill saknar svensk rätt andra effektiva möjligheter att genom skarp reglering begränsa folksamlingar av smittskyddsskäl. Ordningsslagen syftar dock främst till att reglera ordning och säkerhet. Detta har inneburit att begränsningarna delvis framstått som omotiverade eller inkonsekventa ur smittskyddssynpunkt.

Huruvida undantag för demonstrationer hade kunnat göras rent legalistiskt är för mig oklart, men inte heller helt relevant. Faktum är att det inte skedde, att förbuden gick under en lag som gjorde dem ännu trubbigare än vad lagar brukar vara, och att inget väsentligt hänt sedan dess när det gäller den här frågan. I januari antogs förvisso en ny undantagslag, så att restriktionerna skulle kunna bli just bättre skraddarsydda till den rådande situationen, men när det skedde fördes de gamla restriktionerna som gäller demonstrationer bara över, och förbudsförordningen blev begränsningsförordningen under den nya tillfälliga covid-19 lagen som gäller till september 2021.

I samma dokument från Folkhälsomyndigheten går det också att läsa en del om vad rekommendationerna till restriktioner baseras på. För det första är texten tydlig med att inomhusevenemang medför större risker än utomhusevenemang. Görs det trots det någon åtskillnad på hur många som får mötas? Nej. För det andra, så nämner rapporten en hel rad undersökningar; det finns referenser till körsång, konserter, religiösa samlingar, fysisk träning i grupp, bröllop, och begravingar som tillställningar där förhöjd risk för smitta råder. Samtidigt framhålls att de riktigt starka sambanden finns i familjekluster som spenderar lång tid tillsammans inomhus på liten yta.

Ingenstans i allt detta nämns någon rapport om förutsättningarna för utomhusdemonstrationer där gemensamma inomhusutrymmen inte delas och där deltagarna försöker hålla visst avstånd samt använder ansiktsmask. Ändå är demonstrationsrätten i princip avskaffad, samtidigt som verksamheter vars syfte tydligt är kommersiella, och som utövas under omständigheter som medför mycket högre smittorisk, har kunnat fortsätta om än i begränsad form. Andra ur smittosynpunkt farliga miljöer, som exempelvis kollektivtrafik och köpcenter, har inte kunnat regleras alls inom ramarna för ordningsslagen. För att inte tala om stolpskotten som på olika håll fortsatte med biljettkontroller under pandemin.

Detta trots att rapporten, som skrevs innan den nya lagen trädde i kraft, tydligt förespråkar en mer flexibel lagstiftning just för att kunna göra skillnad på olika evenemang:

Det finns alltså behov av en mer träffsäker reglering som tar bättre hänsyn till olika typer av arrangemang och deras förutsättningar att hantera risker för spridning av covid-19.

I ett hörn finns också situationen för just exempelvis demonstrationer undanskuffad, i en enda kuslig mening:

Om möjligt bör regleringen fästa särskild vikt vid de allmänna sammankomsterna, som har grundlagsskydd till skillnad från offentliga tillställningar.

I en omvärldssituation där auktoritära tendenser och angrepp på demonstrationsrätt liksom fackliga såväl som medborgerliga rättigheter pågår, där nyliberaliseringens shockdoktrin gärna utnyttjar även denna kris till sin egen fördel, känns det här minst sagt obehagligt. Tydligt har väldigt liten vikt fästs vid en så grundläggande sak som demonstrationsrätt, och närapå ingenting har hörts från de som främst drabbas. Vänstern tycks svälja restriktionerna med hull och hår, och i bästa fall fundera på vilka alternativa metoder vi kan tänka oss.

Protester och demonstrationer i sig själva är förstås långt ifrån den mest effektiva metoden för samhällsförändring men de fyller ändå en funktion i att de kan ena, peppa och motivera deltagarna, samt synliggöra de aktuella frågorna. Protester kan också i sig själva störa reproduktionen av systemet när de blir tillräckligt stora, och sätta press på stater såväl som privata aktörer. Och när vi inte ens kan ses fler än 8 personer, undergrävs även andra former av motstånd och direkt aktion, som logistiska blockader eller andra former av social strejk eller mobilisering på gator och torg som stör den vardagliga lunken.

Visst behöver vi vara kreativa, men vi får inte heller släppa några av de mest grundläggande verktyg som står oss till buds helt utan motstånd och kritik. Samtidigt som kommersen i stor utsträckning rullat på, och både stat och kapital sett till att den mänskliga kostnaden för pandemin blivit mycket högre än vad den behövt vara, så sitter vi snällt hemma och väntar på att staten ska säga när det är okej att göra motstånd igen. Det finns alltså många sätt på vilka den svenska pandemihanteringen hade kunnat vara bättre, men inget tyder på att en så hård demonstrationsbegränsning som vi har idag är en av dem.

Därför är det viktigt att vi granskar och kritiserar restriktionerna, både med avseende på de farliga verksamheter de har överseende med, och de viktiga fri- och rättigheter som de medför djupa inskränkningar av. När det gäller denna viktiga kritik får vi inte lämna walk over till foliehattar och extremhöger. Det stora problemet är inte att de är ute och demonstrerar, utan att de gör det på ett sätt som inte tar hänsyn till pandemin, och att varken deras kritik eller lösningar är det minsta rimliga utan tvärtom farliga och skadliga. Här behövs det röster såväl som aktiviteter som kan navigera den terrängen på ett bättre sätt, som varken hänger sig åt farliga konspirationer eller resignerat landar i en pandemisk apati. Vi behöver helt enkelt kombinera superskurkens rebelliska förändringsdrift och superhjältens goda intentioner.

Anarchist Archive

anarchist-archive.org · anarchist-archive@riseup.net